

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i
svenska som andraspråk i årskurs 7-9 vid
Funkaboskolan i Kalmar kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk i årskurs 7-9.

Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
 - a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
 - b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
 - c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå?

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a-3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framåtsyftande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Funkaboskolan den 26-27 mars 2019. Besöket genomfördes av Malin Lundquist och Tobias Thorén. Elever som läser svenska som andraspråk, lärare som undervisar i ämnet och rektorn intervjuades vid besöket. Dessutom har lektionsobservationer och dokumentstudier genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.¹

I samband med kvalitetsgranskningen har brister i verksamheten uppmärksammats, som hanteras i särskild ordning, se Tillsynsbeslut 2019-06-26 (dnr 2019:5205).

Beslut

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete för att säkerställa att det i högre utsträckning sker en samverkan mellan lärare i syfte att undervisning och bedömning blir likvärdig.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete för att säkerställa att det finns rutiner för bedömning av elevers behov av att läsa svenska som andraspråk samt att bedömningen görs utifrån etablerade metoder.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i delar planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Då detta är en brist hanteras det i särskild ordning.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt att Samtidigt visar granskningen att undervisning i vissa samlade klasser inte omfattar hela det centrala innehållet i ämnet.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Rektorn behöver därför inleda ett utvecklingsarbete för att säkerställa att elever i alla undervisningsgrupper ges rika möjligheter att träna muntlig kommunikation.

¹ Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/>

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd

2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§ skollagen

5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185)

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån elevernas behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att rektorn har skapat en organisation där obehöriga lärare kan få stöd av behörig lärare. Rektorn följer också upp elevernas kunskapsresultat samt lärarnas individuella analyser samt genomför vid behov förändringar. Samverkan mellan lärare sker dock endast i viss utsträckning kring ämnet. Lärarna får kompetensutveckling men det har inte varit något fokus på svenska som andraspråk det senaste året. Det förekommer att rektorn gör lektionsobservationer.

Behörighet och kompetensutveckling

Det är fem lärare som undervisar i svenska som andraspråk, varav en lärare är behörig att undervisa i ämnet i årskurs 7-9. En lärare kompletterar sin utbildning och beräknas vara behörig i svenska som andraspråk till sommaren 2019. Övriga lärare är alla legitimerade i svenska. Den behöriga läraren har ett övergripande ansvar och hen finns tillgänglig som stöd för de andra lärarna. Från hösten kommer skolan ha två behöriga lärare och om ytterligare behov skulle uppstå kan en behörig lärare som tillhör ett annat stadium användas. Rektorn ser inte i nuläget något behov av att rekrytera ytterligare behöriga lärare. Rektorn berättar att det finns ett system för lärare som vill få behörighet i ämnet, vilket också används.

Lärarna har inte efterfrågat eller fått någon kompetensutveckling riktad mot svenska som andraspråk det senaste året. Däremot har andra former av fortbildning förekommit såsom läslyftet och nu pågår det specialpedagogiska lyftet. En lärare som tillhör ett annat stadium (åk 4-6) är utvecklingslärare och förstelärare i svenska som andraspråk i Kalmar kommun. Läraren finns tillgänglig för handledning om beställning görs. Det finns också ett kommungemensamt nätverk i ämnet som har träffar tre gånger per termin för vilket utvecklingsläraren ansvarar.

Organisering

Undervisning i svenska som andraspråk sker i förberedelseklass, i separata åldersintegrerade grupper samt samlat i klasser med ämnet svenska². Det är tydligt för

² Med undervisning i samlad klass menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs parallellt och integrerat tillsammans med undervisningen i ämnet svenska. Med separat undervisning menas att

undervisande lärare och elever vilken kursplan en elev undervisas och bedöms utifrån. Rektorns uppfattning är att nuvarande organisation fungerar väl men att organisationen är föränderlig efter elevernas behov. Skolan kommer exempelvis snart ta emot tre nyanlända elever vilket föranleder en översyn av befintlig organisation. Samtidigt finns det lärare som efterfrågar en förberedelseklass även för andra elever då elevernas varierande skolbakgrunder gör att nivåer skiljer sig mycket åt i gemensamma undervisningsgrupper.

Utveckling av ämnet

Kunskapsresultaten i alla ämnen följs kontinuerligt upp. Utifrån resultaten görs sedan en skattning av respektive lärare av hur det kommer att se ut vid nästa betygstillfälle. Skolledningen tar del av denna dokumentation. Alla nationella prov på skolan rättas centralt. Rektorn följer upp resultaten och ställer också frågor till lärarna om vilka åtgärder som ska göras för de elever som inte har nått godkänt betyg. Lärarna har dock inte gemensamt diskuterat elevernas betyg. Det har gjorts övergripande analyser på skolan av skillnader i pojkars och flickors kunskapsresultat men inte specifikt för svenska som andraspråk. Det har förts generella diskussioner på skolan kring hur de ska göra undervisningen mer intressant för pojkar i syfte att höja deras måluppfyllelse.

Ämnet har samma status bland lärare och elever som övriga ämnen, till exempel svenska. Lärarnas uppfattning är att eleverna är nöjda med undervisningen, vilket även bekräftas av eleverna.

Det sker inte någon systematisk uppföljning av undervisningens kvalitet. Rektorn berättar att lärarnas skattningar främst används för att se till att bemanningen är optimal, än att göra en analys av lärarnas undervisning. Skolledningen gör lektionsobservationer inför medarbetarsamtal om läraren ifråga vill det. En av tre intervjuade lärare har fått besök det senaste året, tidigare år har alla lärare fått besök. Vid dessa observationer har fokus främst varit på medarbetaren specifikt än hur läraren arbetar i svenska som andraspråk. Rektorn framhåller att om undervisningen specifikt ska följas upp så skulle rektorn behöva ta hjälp av någon som har den pedagogiska kännedomen i ämnet.

Trots schemalagda ämnesträffar för lärarna upplever lärare att de inte har tillräckliga möjligheter att träffas och diskutera ämnet. Ämnesträffstiden ägnas i nuläget främst åt annan kompetensutveckling såsom läsluft eller nu pågående, specialpedagogiska lyftet.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att rektorn säkerställer att det i högre utsträckning sker en samverkan mellan lärare.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver se till att följa upp att det sker en samverkan mellan lärarna. Detta i syfte att ytterligare höja kvaliteten i hur undervisningen bedrivs och hur elevers prestationer bedöms.

Rektorn ansvarar för att ett kvalitetsarbete enligt skollagen genomförs vid enheten. I Skolverkets allmänna råd betonas vikten av att rektorn med utgångspunkt från de

undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs separat från undervisningen i ämnet svenska i egen undervisningsgrupp.

nationella målen följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevernas lärande och utveckling.³ Enligt Lgr 11 ska lärare samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen.

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att säkerställa att lärare i högre utsträckning ges möjlighet att samverka kring hur undervisningen ska bedrivas och utvecklas. Granskningen visar att det finns schemalagda träffar där lärarna kan diskutera sin undervisning men att denna tid ägnas åt annan kompetensutveckling. Lärarna uppger att de inte gemensamt har diskuterat kursplanen i ämnet. Även om alla undervisande lärare i ämnet är legitimerade och har lång erfarenhet av undervisning, så är det få lärare som är behöriga i ämnet. Det finns inte någon specifik tid då obehöriga lärare i ämnet kan träffas och diskutera med den behöriga läraren. Dessutom har det framkommit att det inte råder någon samsyn kring ämnet bland lärarna. Lärare uppger exempelvis att de har god kunskap om kursplanens innehåll men att de gemensamt inte har diskuterat den. Inte heller hur den ska tolkas eller vad som är framgångsfaktorerna i andraspråksundervisning. En gemensam övergripande planering för svenska som andraspråk saknas, dock har lärarna gemensamt kommit överens om vissa examinationer i respektive årskurs.

Mot bakgrund av att undervisning i svenska som andraspråk delvis förutsätter en annan didaktik är det viktigt att rektorn skapar förutsättningar för samverkan. Genom en strukturerad samverkan kring undervisning och bedömning i svenska som andraspråk kan förutsättningar skapas för att den samlade kompetensen kan utnyttjas och att goda exempel kan spridas på skolan. Det skapar också förutsättningar för att obehöriga lärare ska få handledning och stöd av behöriga lärare.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd 2 kap. 10 § skollagen 5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i delar gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att det görs individuella bedömningar av om en elev ska läsa svenska som andraspråk. Rektorn fattar också individuella beslut om att en elev ska läsa ämnet. Dock saknas i nuläget rutiner för hur behovsbedömningen ska gå till liksom adekvata bedömningsverktyg. Det saknas också rutiner kring bedömning om en elevs behov av att läsa ämnet kvarstår över tid. För nyanlända elever görs en behovsbedömning centralt på kommunens mottagningsenhet om en elev ska läsa ämnet som skolan sedan utgår ifrån.

Bedömning av elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk

³ Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2012:98) med kommentarer om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet, s. 28

Rektorn fattar årligen individuella beslut för alla elever som ska läsa svenska som andraspråk. Nyanlända elever kartläggs på mottagningsenheten och skolan tar del av dessa kartläggningar. För elever som kommer från andra skolor finns inga rutiner eller särskilt material för att bedöma deras behov av svenska som andraspråk. Lärare uppger dock att en bedömning görs allt eftersom de ser vad eleverna kan och presterar. En elev som börjar läsa svenska som andraspråk kan senare bli överflyttad till svenska om det inte längre finns behov av ämnet. Rektorn uppger att det saknas rutiner för hur bedömningen görs av om en elev som läser svenska som andraspråk ska läsa svenska istället. Dock är flera personer involverade vid sådana beslut och bedömningen görs individuellt utifrån vad eleven presterat muntligt och skriftligt. Det har förekommit att elever har bytt från svenska som andraspråk till svenska och skolan diskuterar just nu ett sådant byte för en elev.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att rektorn säkerställer att det finns rutiner för bedömning av elevers behov av att läsa svenska som andraspråk samt att bedömningen görs utifrån etablerade metoder.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver skapa rutiner som säkerställer en språkbedömning av god kvalitet för elevers eventuella behov av att läsa svenska som andraspråk. Vidare behöver rektorn se till att adekvata verktyg används vid språkbedömning.

Av skolförordningen framgår att undervisning i svenska som andraspråk ska anordnas om det behövs och ersätter då undervisningen i svenska. Rektorn beslutar om undervisningen i svenska som andraspråk för en elev.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn tar fram rutiner för hur och när behovsbedömningar ska göras och att bedömningarna görs utifrån beprövade metoder.

Av skolförfattningarna framgår det inte på vilka grunder man kan avgöra om en elev ska följa kursplanen i svenska som andraspråk, eller när en elev ska byta till svenska. Det som avgör är formuleringen "om det behövs". Det innebär att rektorn behöver ta reda på om eleven gagnas bäst av att följa kursplanen i svenska som andraspråk eller inte. Det finns inget svar i regleringen hur man tar reda på det. Enligt Nationellt centrum för svenska som andraspråk behöver en kvalitativ bedömning av elevens hela språk göras, till exempel genom en performansanalys. Kännetecknande för elever som behöver svenska som andraspråk är att deras kognitiva utveckling har kommit längre än deras svenska språk så när tanke och språk är på samma nivå kanske det är så att eleven kan följa kursplanen i svenska istället.⁴

Andelen elever som läst svenska som andraspråk mer än fem år är enligt skolans statistik ca 46 procent. Forskning pekar på att det tar fem år att utveckla ett välfungerande skolspråk⁵. I och med att det finns en stor andel elever på skolan som har läst svenska

⁴ Nationellt centrum för svenska som andraspråk; <https://www.andrasprak.su.se/om-oss/vanliga-fr%C3%A5gor/grundskola/n%C3%A4r-ska-en-elev-sluta-l%C3%A4sa-svenska-som-andrasprak%C3%A5k-1.107734> (2019-06-26)

⁵ Cummins, J. (1996). *Negotiating identities: Education for empowerment in a diverse society*. Ontario: California Association for bilingual education.

som andraspråk i mer än fem år kan det innebära att det finns elever som bättre skulle gynnas av att läsa svenska istället. Det är därför viktigt att kontinuerligt bedöma om elevernas behov av att läsa ämnet kvarstår. Det är också viktigt att behovsbedömningar görs utifrån beprövade metoder, till exempel Skolverkets material *Språket på väg*.

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd
Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanen centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i delar planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Skälen till bedömningen är att det förekommer att elever som läser svenska som andraspråk i samlad klass inte får en undervisning helt i enlighet med kursplanen. Granskningen visar samtidigt inget annat än att elever som läser svenska som andraspråk i separata undervisningsgrupper följer kursplanen för svenska som andraspråk.

Undervisningens innehåll

Lärarna uppger att de vid planering av undervisningen utgår från kursplanen för ämnet. Det finns ingen gemensam övergripande planering men det finns hållpunkter såsom olika skrivuppgifter som lärarna gemensamt har bestämt ska genomföras under olika årskurser. De termins- och lektionsplaneringar som Skolinspektionen fått ta del av skiljer sig avseende struktur och utförlighet. Andraspråksperspektivet syns inte tydligt i alla planeringar. När det gäller elever som läser svenska som andraspråk i samlade klasser utgår inte undervisningen från hela det centrala innehållet. Som framgår ovan hanteras detta i särskild ordning och grunderna för bedömningen framgår av tillsynsbeslutet. Avseende undervisning i separata undervisningsgrupper har det i granskningen inte framkommit annat än att undervisningen utgår från kursplanen i svenska som andraspråk.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd
1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 10 kap. 20 a § skollagen
5 kap. 2 § skolförordningen
Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt att elever har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Skälen till bedömningen är att undervisningen i ämnet innefattar ett andraspråksperspektiv och bedrivs på en åldersadekvat och kognitivt utmanande nivå. Undervisningen i alla samlade klasser med svenska omfattar dock inte hela det centrala innehållet. Vidare visar granskningen inget annat än att elever oberoende av könstillhörighet har lika möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven.

Undervisningens kvalitet

Undervisningen präglas i huvudsak av framgångsfaktorer för effektiv andraspråksinläring även om detta blir särskilt tydligt i klasser där svenska som andraspråk undervisas separat. Lärarna berättar att modellerande arbetssätt såsom cirkelmodellen används frekvent i all undervisning. Detta innebär exempelvis att eleverna i olika konstellationer tillsammans eller med läraren får diskutera en viss texttyps kännetecken för att sedan individuellt skriva en egen text i samma genre. Att arbeta med genrepedagogik, för att på så sätt lära sig genrens särart och specifika ord, beskrivs som ett centralt arbetssätt för att elever ska lära sig uttrycka ett komplext innehåll.

Eleverna får vid behov använda sitt eget modersmål som stöd i undervisningen. Vid examinationer förekommer att elever får använda sitt starkaste språk. Lärarna ger också exempel på hur de i undervisningen arbetar med språkliga strategier, såsom att uppmuntra eleverna att först berätta högt vad de sedan vill formulera i text. Undervisningen i både samlad klass och separata grupper präglas av inläring av många nya ord. Dock framgår andraspråksperspektivet tydligare i separata grupper där läraren i högre utsträckning planerar för vilka ord eleverna ska lära sig, samt vilka ord som eleverna behöver kunna innan de tar till sig en text, så kallad planerad stöttning. I samlade klasser går lärarna också igenom nya ord vid exempelvis läsning, men detta görs mer som en anpassning för alla elever än att elever som läser svenska som andraspråk med ett mer begränsat ordförråd får specifik stöttning. Lärare i samlade klasser med svenska uppger att planerad stöttning förekom i högre utsträckning förra terminen då vissa klasser var dubbelbemannade. Då kunde den lärare som var specifikt ansvarig för svenska som andraspråk skriva extra tydliga instruktioner eller stödord när eleverna skulle läsa en text. Denna termin sker detta dock endast sporadiskt.

Undervisningens nivå

Undervisningen är kognitivt utmanande och har en genomsnittligt hög svårighetsgrad. Lärarna känner till vilka kunskapsmål som eleverna har och anpassar undervisningen efter detta. Eleverna får återkoppling på de uppgifter som de gör i ämnet. Eleverna upplever att bedömningen i ämnet är tydlig och att lärarna har gått igenom vad kunskapskraven innebär, däremot är det inga elever som har sett någon övergripande planering för ämnet. Utredningen visar att lärarna signalerar höga men realistiska förväntningar på eleverna. Undervisningsmaterial som används är anpassat efter elevernas ålder. Elever uppger att de får den stöttning de behöver i undervisningen, om exempelvis en text är svår förklarar läraren på ett enklare sätt och elever som eventuellt är inaktiva under lektionen uppmärksammas av läraren.

Lärarna brukar tillsammans diskutera resultaten efter elevernas nationella prov. De sambadömer också vissa större skrivuppgifter som eleverna gör. Lärarna har inte gjort några analyser av om det är skillnader i pojkars och flickors kunskapsresultat. Uppfattningen bland lärare är att det varierar från år till år. Det finns enligt lärarna inget

systematiskt arbete på skolan kopplat till jämställdhet. I en specifik klass har de emellertid arbetat med att flickor ska ta mer utrymme i förhållande till pojkarna.

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 § skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i delar genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att det finns separata undervisningsgrupper där eleverna inte i tillräcklig omfattning ges möjlighet till muntlig kommunikation. Samtidigt ges flera exempel på hur elever i andra separata undervisningsgrupper liksom samlade klasser med svenska får träna muntlig kommunikation på olika sätt. Att det skulle finnas någon skillnad avseende elevers möjligheter att kommunicera på svenska beroende på elevers könstillhörighet har inte framkommit.

Elevernas möjligheter att kommunicera på svenska

Eleverna får många möjligheter att uttrycka sig i skrift i såväl samlade klasser som i separata undervisningsgrupper. Eleverna får exempelvis stödmallar till hjälp om de ska skriva olika typer av texter. Eleverna ger i intervjuer också flera exempel på skrivuppgifter som har förekommit under läsåret såsom exempelvis reportage och bokrecension. Ofta använder lärarna ett modellerande arbetssätt, det vill säga att läraren först skriver upp på tavlan vad eleverna ska tänka på när de skriver samt visar exempeltexter som klassen gemensamt först går igenom. Därefter får eleverna själva skriva. Lärarna framhåller också att det finns en medvetenhet om att kommunikationsträning i svenska är viktigt.

Lärarna ger också flera exempel på hur eleverna får möjlighet att prata svenska på lektionerna. En lärare berättar att de ofta använder EPA-metoden (enskilt-par-alla) i undervisningen. I syfte att ge alla elever bättre möjligheter att delta i gemensamma diskussioner. En lärare ger exempel på hur hen i separata undervisningsgrupper låter eleverna få diskutera olika typer av texter, det förekommer också att eleverna kan få spela ett spel tillsammans. Dock berättar läraren att det är svårt att organisera muntlig kommunikation i separata undervisningsgrupper när eleverna kommer från olika klasser. Därför förekommer i vissa undervisningsgrupper mer individuella uppgifter vilket inte möjliggör talträning på samma sätt. Enligt läraren är det gruppen nyanlända elever som i nuläget inte får tillräckligt med talträning. Läraren berättar att de tränar saker såsom uttal och att det är dialog mellan elev och lärare men eleverna får inte sällan emellan möjlighet att diskutera. En annan lärares uppfattning är att det blir mer fokus på skrift än tal i vissa separata undervisningsgrupper. Flera intervjuade elever uttrycker en önskan om att få

fler tillfällen till att träna muntlig kommunikation i undervisningen då de upplever att de får skriva mycket. Att prata förekommer i mindre omfattning i svenska som andraspråk än i andra ämnen berättar eleverna.

Granskningen visar inget annat än att pojkar och flickor ges lika möjligheter att uttrycka sig i undervisningen. Lärarna berättar att i det styrda samtalet i klassrummet ges pojkar och flickor samma talutrymme, pojkar tar emellertid ett större utrymme i övrig kommunikation i klassrummet. Elever uppger att pojkar hörs mer än flickor i klassrummet, samtidigt ger elever olika exempel på hur läraren fördelar ordet rättvist mellan pojkar och flickor. Eleverna uppger vidare att det inte har diskuterats tillsammans med sina lärare hur det är i klassrummet och eventuella skillnader i talutrymme för pojkar och flickor.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Att undervisningen i svenska som andraspråk i alla separata undervisningsgrupper planeras och genomförs så att eleverna ges många möjligheter till muntlig kommunikation på svenska.

Skolinspektionen bedömer att lärarna i högre grad behöver planera och genomföra undervisningen så att alla elever får mycket tid och många möjligheter att kommunicera muntligt på svenska. I nuläget förekommer i vissa separata undervisningsgrupper att eleverna i allt för stor utsträckning får arbeta med enskilda uppgifter och inte ges tillräcklig träning i muntlig kommunikation såsom exempelvis grupp- och helklassdiskussioner.

Av skollagen framgår att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska utvecklas så långt som möjligt. Vidare framgår att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I skolförordningen står det att eleverna ska genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för eleverna att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen. Enligt Lgr 11 framgår att undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att alla lärare mer strukturerat planerar och bedriver undervisningen så att eleverna får många möjligheter att prata svenska. Det kan exempelvis handla om att planera undervisningen så att eleverna får många tillfällen att prata parvis eller i grupp. Av intervjuer och observationer framkommer att i vissa separata undervisningsgrupper får eleverna arbeta mer med enskilda skriftliga arbetsuppgifter än inslag av muntlig kommunikation.

Forskning och beprövad erfarenhet visar att muntlig interaktion är central vid andraspråksinläring. Undervisningen behöver därför medvetet planeras utifrån detta. Genom att till exempel låta eleverna i samband med en uppgift först tänka enskilt, sedan prata med en kamrat, sedan i grupp och sedan i helklass får varje elev inte bara större talutrymme; metodiken innebär också att eleverna ges stöttning genom att de får uttrycka och formulera sig om ämnet parvis innan det diskuteras i grupp eller helklass. Vid

muntlig interaktion tränas dessutom förmågan att lyssna då samtal inkluderar talförmåga och hörförståelse.⁶

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 26 mars 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:7752) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Sofia Lindstrand

Beslutsfattare
Signerat av: Sofia Lindstrand

X Tobias Thorén

Föredragande
Signerat av: Tobias Thoren

⁶ Se exempelvis Skolverket (2017) Lärportalen, Modul: Nyanländas språkutveckling, Del 3: Det talade språkets roll av M Rydell.

I handläggningen av ärendet har även utredaren Hanna Antonsson medverkat.

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Funkaboskolan har 58 elever som läser svenska som andraspråk i årskurs 7–9. Det finns inga elever som läser svenska som andraspråk inom ramen för prioriterad timplan. Undervisning i svenska som andraspråk sker i separata åldersintegrerade grupper och samlat i klasser med ämnet svenska. Förberedelseklass finns inte för årskurs 7-9 men en elev i årskurs 7-9 går i förberedelseklass för årskurs 4-6.

Det är fem lärare som undervisar i svenska som andraspråk. En av lärarna har behörighet att undervisa i ämnet svenska som andraspråk i årskurs 7-9, en lärare kompletterar sin behörighet i ämnet. Övriga lärare är alla legitimerade i svenska.